

If we consider the family as a subject, then the civil marriage is a bifurcated subject – the partners are more independent in expressing their position. This difference exists at the level of the trend. Women are more likely to implement masculine features in the civil marriage.

The conclusions. Civil marriages give a sharp sense of inequality, because answers to direct questions are not a description of the real situation in the family, but only its subjective experience. The threshold of sensitivity to inequality is lower than that of those who live in civil marriage. The fact that in civil marriage is understood as inequality, in the official – as equality. What is permissible in marital relations is unacceptable in partner relationships, and the heightened experience of inequality in civil marriage may be a consequence of normative dissonance.

References:

1. *Aleshina Yu.E. Sex-role differentiation as an indicator of interpersonal relations of spouses / Yu.E. Aleshina, I.Yu. Borisov // Herald of Moscow Univer. Ser. 14. Psychology. – 1989. – № 2. – P. 44-53.*

2. *Khrustaleva M.S. Gender aspects of family roles / M.S. Khrustaleva // Social technologies: topical problems of theory and practice: a collection of the scientific works. – Issue 50. – Zaporizhzhia: Classic Private University, 2011. – P. 403-411.*

Тези надіслані 27 лютого 2019 р.

Партико Неоніла Вікторівна, Швед Мар'яна Павлівна

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ДІТЯМ, ЯКІ ПЕРЕЖИВАЮТЬ ЗНУЩАННЯ ВІД ОДНОКЛАСНИКІВ

Наше дослідження присвячене проблемі психологічного супроводу молодших школярів, які переживають знущання від однокласників у навчальному середовищі. Це одна з найважливіших соціальних проблем як в українському суспільстві, так і в усьому цивілізованому світі.

Встановлено, що однією з причин дитячого травматизму, смертності, асоціальної поведінки дітей, порушення їхнього психічного, особистісного та фізичного розвитку є шкільний булінг, з яким в Україні стикались 67,0% дітей. Кожен 4 учень зазнавав знущання від однокласників, проте 48,0% із тих, кого цькують, мовчать про це та 22,0% – вважають це нормою. Відповідно до Закону України «Про освіту» від 02.10.2018 р. «булінг» визна-

чається, як «моральне, або фізичне насильство, агресія у будь-якій формі, або будь-які інші дії, вчинені з метою викликати страх, тривогу, підпорядкувати особу своїм інтересам, що мають ознаки свідомого жорстокого ставлення».

Більше того, неповнолітні булери, які знущуються з однокласників, ровесників, а також з молодших учнів, мають низький рівень залученості в навчальний процес, звикають до безкарності та в майбутньому частіше демонструють девіантні форми поведінки: бійки, крадіжки, вандалізм, зберігання зброї, прогули школи, вживання психоактивних речовин. А ті, які піддаються цькуванню, вдвічі частіше від однолітків страждають від розладу гіперактивності з дефіцитом уваги, психічної травми, тривоги й депресії, апатії, головного болю, енурезу, у них формуються суїцидальні форми поведінки, негативні внутрішні моделі стосунків. Особи, які стали свідками скривдження, можуть відчувати страх, відсутність захищеності, бажання ідентифікувати себе з агресором, що надалі призводить до зниження емпатії, вироблення позиції «мовчазної більшості» [1].

Новітні нейробіологічні дослідження щодо вивчення впливу хронічної травматизації дитини вказують, що унаслідок шкільного чи домашнього насильства у дітей знижується активність мозку, розвиток соціальних нейронних мереж, що відповідають за здатність розуміти власний внутрішній світ та інших людей, співчувати, регулювати емоції й імпульси [3]. У таких дітей порушується самооцінка, процес формування позитивного образу власної ідентичності [2]. Виокремивши наслідки віктимних та агресивних форм взаємодії серед молодших школярів, нами здійснено емпіричне дослідження на вибірці учнів початкових класів з метою превенції скривдження дітей.

Наше емпіричне дослідження здійснювалося серед дітей початкових класів Львівської загальноосвітньої школи-інтернату №2 Львівської міської ради, де вибірку способом рандомізації склали 52 респонденти, віком від 7 до 11 років. Кількість учасників у кожній групі налічувала по 13 респондентів: у першій групі – це діти віком 7–8 років, у другій – діти віком 8–9 років, третій – 9–10, четвертій – від 10–11 років. Дослідження наявності або відсутності взаємозв'язку між особистісними характеристиками молодших школярів і рівнем їх віктимізації в навчальному середовищі проводилось за допомогою такого діагностичного інструментарію: «Сильні сторони і труднощі» Р. Гудмана, «Тест шкільної тривожності» Б. Філіпса, проєктивної методики А. В. Семенович «Гомункулус», анкета на виявлення насильства в школі, опитувальник «Мотиви вчинення агресивних дій». За результатами нашого дослідження виявлено дітей, які виступають в ролі реактивних та проактивних кривдників, скривджених, спостерігачів. Виявлено розбіжності між віктимними та агресивними формами у дітей за статтю, класами, тривалістю. За допомогою кореляційного аналізу (критерій Пірсона) встановлено відмінності за показниками: гіперактивність,

поведінкові труднощі, проблема у взаєминах, знущання з інших, загальний рівень віктимізації в дітей молодшого шкільного віку. Виявлено, що наслідки знущання над молодшими школярами в навчальному середовищі зумовлюють прояви реактивної агресії в дітей початкових класів. З огляду на отримані результати, нами розроблено й апробовано програму психологічного супроводу молодших школярів, яка містить постулати SEL (Social and Emotional Learning) – соціального та емоційного навчання [4]. Ця програма націлена на психологічну допомогу дітям з травматичним дитинством, досвідом скривдження та є складовою корекційно-розвивальної роботи зі школярами.

Висновки. Отже, на сьогодні «вірус» булінгу все більше ставить під загрозу психічне здоров'я усіх учасників навчального процесу, що й зумовлює використання мультимодальної, еkleктичної моделі реалізації довготривалого корекційного та терапевтичного впливу на всіх учасників булінгу. Це робота з їхніми думками, а також з емоціями, поведінкою, ідентичністю, соціальними ролями, а також – з несвідомими структурами.

Література:

1. *Петренко Б. Особливості цькування в дитячому віці. Профілактика та протистояння булінгу / Б. Петренко. – 2017. – 84 с.*
2. *Ровнякова И. В. Психология насилия: от теории к практике / И. В. Ровнякова, Е.И. Барабанова, С.Г. Сахариева. – Усть-Каменогорск: издательство «Берел» ВКГУ имени С. Аманжолова, 2016. – 244 с.*
3. *Katharine Ragozzino and Mary Utne O'Brien. Social and Emotional Learning. Bullying Prevention, University of Illinois at Chicago, 2009. – 21 p.*
4. *Pepler Debra and Craig Wendy Bullying Prevention and Intervention in the School Environment: Factsheets and Tools Dr. D. Pepler, 2016. – 126 p.*

Тези надіслані 28 лютого 2019 року

Приходько Юлія Олексіївна

ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ

Актуальність розроблення проблеми психічного здоров'я людини та його збереження на даному етапі розвитку українського суспільства насамперед зумовлена кардинальними змінами, динамічними й надзвичайно швидкоплинними процесами, що відбуваються в ньому. Екологічні проблеми, економічні кризи, безпека країни та інші чинники є тими детермінантами, які справляють